

DIÓTÖRŐ, A KORTALAN HÓDÍTÓ

A Diótörő szereplői 1992-es orosz bélyegeken, amiket a mű bemutatójának 100 éves évfordulójára adtak ki
(<http://operaslagerek.network.hu/>)

Amikor zeneakadémistaként Budapestre kerültem, akkor találkoztam azzal a – számomra meglepő – jelenséggel, hogy már-már tömeghisztéria jelleget ölt a jegyszerzés A diótörő valamely előadására. Nem lehetett elég helyen elégszer játszani, az igény kielégíthetetlennek tűnt. Kiemelt karácsonyi programnak számított, rendre többgenerációs családok töltötték meg a nézőteret. Amikor először jutottam el a balett Erkel Színházbeli előadására, számomra a nézőtér összehasonlíthatatlanul nagyobb élményt jelentett, mint a produkció: hasonló forgatag mindig örömforrás azoknak, akik fontosnak tartják, hogy az élőzene is legyen – mindenkié!

„Figaro itt, Figaro ott” – halljuk A sevillai borbély címszereplőjének belépőjében. Ennek parafrázisaként nemcsak azt térképezhetjük fel, hogy „a Diótörő itt, a Diótörő ott”, hanem időtérképen is követhetjük a kortalan szereplő (s főképp, az őt mindenkori közönség-kedvencé tevő balett) pályáját. Csajkovszkij utolsó színpadi műve 1892-ben került közönség elé (a szvit koncerttermi előadása megelőzte a balett bemutatóját). 98 éve, 1927. december 21-én indult útjára a Magyar királyi Operaházban a töretlen népszerűségnek örvendő mű. A Diótörő hosszú életének egyik titka aligha titok: Csajkovszkij zenéje sohasem téveszti el hatását. De része lehet abban az állandóan megújuló látványvilágnak, sőt, a „tartalmi” módosulásoknak, aktualizálásoknak is. A film-

és animációs változatok, a szatirikus feldolgozás további területeket hódít a mű számára, amely tehát egyidejűleg megannyi verzióban él, csakúgy, mint közismert népmesék.

A nagy érdeklődés természetesen ösztönzőleg hat a műsorszervezőkre, úgyhogy a mű iránt érdeklődő napjainkban gazdag kínálatból válogathat, országszerte. Más kérdés, hogy némely adaptáció már csak nyomokban hasonlít az „eredetire”. Ami viszont változatlan: ki-ki a neki jutott Diótörő által közelebb kerül Csajkovszkij megunhatatlan zenéjéhez. És miként lenni szokás, a szvit (bevett-hagyományos) ötletéből kiindulva, a legkülönbözőbb adaptációk születhetnek.

A 2025. december 16-i Gálakoncerten készült fotók a Függelékben megtekinthetők

Különleges „diótörő-kóstolót” kapott például idén a XXIII. kerületi Táncsics Mihály Művelődési Házak zsúfolásig megtöltő közönség, a Galambos János Zeneiskola karácsonyi koncertjén (2025. december 16-án). Egy hárompercesnek hirdetett feldolgozásból kiindulva, a zeneiskola zenekarára adaptálva, mesélő idézte fel a történet fontos mozzanatait, és frappáns-rövid tételek egymásutánja villantotta fel az örökzöld dallamokat. És hogy még teljesebb legyen az élmény: a Grassalkovich Antal Általános Iskola diákjainak remek rajzaiból készített összeállítás jelentett speciális látványvilágot (a zeneiskola számos növendéke jár a „Grassi”-ba, a közreműködők számára ez tovább fokozta a produkció személyességét). Aki akkor és ott találkozott először a történettel (és zenéjével), minden bizonnyal érdeklődni fog a teljes kompozíció iránt.

Másnap, 2025. december 17-én az Óbudai Danubia Zenekar tűzte műsorra a teljes balettzenét. Természetesen megtelt a Zeneakadémia Nagyterme, ám

feltehetően a hagyományos koncertkezdési időpontnak (19:30) is része volt abban, hogy jópáran elmentek a szünetben. Pedig a zenei élmény megérdemelte volna a mindvégig kitartó figyelmet. Az est karmestere Hontvári Gábor volt, az első rész fináléjában a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola gyermekkara működött közre (sajnos, a második részben – nem lévén szerepük – ők sem tértek vissza a pódiumra). Mesélőként Ónodi Eszter tolmácsolta Tóth Krisztina új mese-parafrázisát. Vélhetőleg a késői időpontnak is része volt abban, hogy kis számban voltak csak gyerekhallgatók – a felnőttek egyébként is minden bizonnyal jobban értékelték a mese aktualitásait. Tehettek ezt annál is inkább, mivel az eredeti történet „ismertnek tekinthető”. Jópofa – mondhatnánk a történetre, amelyben lomtalanításkor talál rá a diótörő-babára a kislány, miközben apukájával ezúttal kivételesen gyalog mennek haza a közeli lakásukba... Az kétségtelen, hogy szórakoztató volta ellenére sem ápolt semmiféle kapcsolatot a zenével - ami viszont betöltötte a Zeneakadémia Nagytermét, és „mindent” feledtetett a hallgatósággal (a ruhatárban leadott mindennapi gondokat csakúgy, mint az idő múlását). A Németországban élő, de örömkre idehaza is több zenekar élén fellépő Hontvári Gábor színházi karmesterként és koncertteremben egyaránt otthonos, a színház-közeliségnek köszönhetően intenzíven foglalkoztatja a zenekari játékosok (vizuális) fantáziáját, szinte szuggerálta a „láttató”, karakterizált játékot a gondosan kidolgozott artikulációval-frazeálással. Néha szinte táncol a dobogón, eközben mozdulataival egyidejűleg vezeti-vezetteti a dallamvonalakat, és pontos „beintésekkel” gondoskodik a strukturák arányos felépítéséről. Elmondhatjuk, az előadás során nem volt egyetlen jellegtelen, „közömbös” hang sem! Kollektív játék volt, amelyben mindenki fontosnak érezhette magát. Eközben a hallgató rendre gyönyörködhetett a szépen megformált szólókon túl a hangszerelés megannyi finom színéről-árnyalatáról. Mivel a történet voltaképp leszakadt a zenéről, érzésünk szerint a hangversenyszerű előadás próza nélkül is megállta volna a helyét.

A Diótörő térfoglalása immár az idő-dimenzióra is kiterjedt: még januárban is megtalálható különböző intézmények műsorán. A Csajkovszkij-zenét megunhatatlannak tartó ingyenc pedig, amennyiben ideje engedi, a különböző megközelítések feltérképezésével sajátos „varietas delectat” élményhez juthat. Széles a kínálat, amelyből most egy mini és egy maxi verziót villantottunk fel.

Fittler Katalin

FÜGGELÉK

György Geiger Kossuth-díjas trombitaművész-tanár, akit idén a Nemzet Művészeinek választottak, a Galambos János Zeneiskola 2025. december 16-i karácsonyi koncertjén bejelentette, hogy egymillió forinttal támogatja a Zeneiskolát! A fotón, mikrofonnal a kezében Geiger György, a Galambos János Zeneiskola igazgatója

A fotók forrása: Galambos János Zeneiskola-Facebook)